

Šejla Maslo Čerkić*

MAKSIME ENGLESKOG PRAVA PRAVIČNOSTI

Sažetak:

Engleski pravni sistem se tradicionalno dijeli na tri podсистema: *common law* – oće običajno pravo Engleske, *statute law* – zakonodavstvo, te *equity law* – pravo pravičnosti izvorno nastalo djelovanjem lorda kancelara i njegovog suda. Važan dio engleskog prava pravičnosti čine maksime (*equitable maxims*) tj. pravni principi ili određene generalizacije koje se koriste kao ideje vodilje i pravila kojih se treba držati kako bi se zadovoljio duh pravičnosti. U radu se daje pregled i analiza najznačajnijih maksima prava pravičnosti, te se ukazuje na njihov značaj za historiju prava ali i pozitivno englesko pravo. I pored osporavanja njihovog savremenog značaja i mogućnosti primjene, njihova uloga u izgradnji *equity law* ostaje nesporna.

Ključne riječi: *common law*, *equity law*, pravo pravičnosti, maksime prava pravičnosti, kancelarov sud

*Mr.sc., Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

Pojam prava pravičnosti

Dio engleskog pravnog sistema koji se naziva *equity* zasniva se na principima pravičnosti, dobre vjere i savjesti.¹ Sama engleska riječ *equity* znači pravičnost, odnosno jednakost. Kada je nastao *equity* sistem, on je podrazumijevao zaštitu prava pojedinaca, ne na osnovu zakona ili strogog precedenta, nego na osnovu ličnog osjećaja pravde onoga koji je odlučivao u svakom konkretnom slučaju.

Pod *equity* pravom podrazumijeva se pravo izvorno nastalo aktivnošću lorda kancelara (*Lord Chancellor*) i kasnije njegovog suda (*Court of Chancery*), a različito je od prava nastalog djelovanjem *common law* sudova.²

Nijedan sistem prava i sudstva, pa tako ni *common law* sistem, nije savršen. Nedostaci postojećih oblika zaštite dovest će do nastanka trećeg zasebnog podsistema engleskog prava – *Equity law* ili pravo pravičnosti.

Historijski razlozi stvaranja novog paralelnog sistema prava i sudstva mogu se podvesti pod sljedeće: nedostatak odgovarajućeg kraljevog *writ*³ i, prema tome, krutost *common law* sistema, korumpiranost redovnih *common law* sudova, te jačanje subjektivnog elementa prava kroz isticanje savjesti i dobre volje u pravnom sistemu.

Osnovna karakteristika *equity* sistema jeste što lorda kancelara u sudovanju ne obavezuje ni *common law* ni *statute law*. Njegovo odlučivanje u početku nije zasnovano na ranijim precedentima i to je bio osnovni razlog fleksibilnosti i rješenja koja su bila adekvatnija od krutog *common law*. S druge strane, *equity* sistem trpio je kritike jer se smatralo da se tim načinom odlučivanja potiče samovolja, a ne štiti pravda.⁴ Svi prigovori nisu spriječili *equity* od izdvajanja u potpuno odvojen, paralelni sistem sudstva i prava, koji je svoju konačnu formu dobio u 16. vijeku.

---

¹ Engleski pravni sistem se tradicionalno dijeli na tri podsistema: *common law*, opće običajno pravo čije oblikovanje počinje nakon normanskog osvajanja 1066. g. a kontinuirani razvoj se može pratiti od 13. vijeka, *statute law*, podsistem zasnovan na zakonodavnoj aktivnosti parlamenata i kralja, te *equity law*-pravo pravičnosti.

² Oxford Dictionary of law, Oxford University Press, Oxford 2002, 178.

³ *Writ* je bio kraljev nalog bez kojeg nije moglo početi suđenje pred *common law* sudom. Zabrana izdavanja novih kraljevskih *writova* od 1285. g. rezultirala je nemogućnošću ostvarenja zaštite pred *common law* sudovima u mnogim slučajevima. Nezadovoljni pojedinci se za pomoć počinju obraćati neposredno kralju koji će svojom milošću riješiti njihov problem. Kralj je ovo svoje ovlaštenje prenosio na lorda kancelara što je u konačnici dovelo do formiranja Kancelarovog suda i paralelnog sistema prava i sudstva pravičnosti uopće. R. Tanović, Osnove precedentnog prava: *Common law*, Informator (autorska naklada), Zagreb 1998., str. 19.

⁴ Poznata je izreka pravника J. Seldena da "pravičnost zavisi od dužine kancelarovog stopala", Oxford Dictionary of law, 178.

Počeci uobličavanja *equity* sistema i rana rješenja *equity* sudova i lorda kancelara su uvelike zavisila od individualnog osjećaja za pravdu i pravičnost. Međutim, vremenom su se u praksi uobličili i precizni principi djelovanja, te određene maksime kojima su se sudije vodile pri odlučivanju. Nakon usvajanja principa poštivanja precedenta u 17. vijeku, i pravo pravičnosti, kao i *common law*, postaje organizovan i predvidiv sistem, a *common law* sudovi usvajaju i mnoga pravila *equitya* u svom djelovanju. Devetnaesti vijek donosi spajanje *common law* i *equity* sudova, iako je još uvijek pravljena razlika između *common law* i *equity* pravila. Utvrđeno je da će u svim situacijama u kojima je pravičnost dovedena u pitanje, prevladati pravila *equitya*.⁵

Bitno je napomenuti da *equity* nije samodovoljan i samostalan sistem prava. Prema riječima F.W. Maitlanda „ukoliko bi se donio zakon kojim bi se ukinuo *equity* sistem, mi bi i dalje dobro funkcionisali. Naši zakoni bi, u nekim aspektima, bili barbarski...ali bi najznačajnija prava bila zaštićena. S druge strane, ukoliko bi se ukinuo *common law*, ova odluka bi značila anarhiju.“⁶ U svakoj fazi, *equity* pretpostavlja postojanje *common lawa*.

Na sličan način je i W. Blekston napisao da je pravo bez pravičnosti bolje za opće dobro, nego pravičnost bez prava, što bi učinilo svakog sudiju zakonodavcem i unijelo opću pomutnju, jer bi imali skoro toliko različitih pravila ponašanja koliko razlika u ljudskom umu i osjećaju.⁷

Maksime prava pravičnosti

Maksime prava pravičnosti predstavljaju niz pravnih principa, nastalih evolucijom engleskog pravnog sistema, prvo na latinskom, a kasnije i na engleskom jeziku. To su određene generalizacije koje se koriste kao ideje vodilje i pravila kojih se treba držati kako bi se zadovoljio duh pravičnosti. Nastale su kao rezultat rada ranih *equity* sudova koji su ih citirali u svojim presudama, a koje i danas predstavljaju polaznu tačku za odlučivanje, najčešće u građanskom pravu. Maksime nisu pravila u strogom smislu riječi i često imaju mnogo izuzetaka⁸, ali ih treba smatrati garancijom pravne sigurnosti koja će spriječiti da se pravičnost pretvori u nepravičnost, a, samim tim, i da svrha *equitya* bude iznevjerena. Zavisno od načina njihovog prikazivanja i analize, varira i broj maksima kod različitih autora. Bez obzira na to, one su međusobno usko povezane, te nekada jedna

⁵ T. Miroslavljević, „Pravo pravičnosti“, *Pravnik*, 35, 1-2 (71-72), 2001, 112.

⁶ F.W. Maitland, *The Origins of Equity*, Cambridge University Press 1908, 11-12.

⁷ W. Blackstone, *Commentaries of the laws of England*, vol.1-4, 16th Edition, London 1825, *Nature of Laws*, Book I, str. 6.

⁸ Oxford Dictionary of law, 310.

proizlazi i zavisi od druge. To je i razlog njihove različite podjele. Na ovom će mjestu biti prikazane najznačajnije maksime prava pravičnosti koje na najbolji način oslikavaju duh i ciljeve *equity* sistema.

Equity djeluje in personam – Equity acts in personam

Ova maksima ima veliki historijski značaj jer objašnjava metodologiju prava pravičnosti. Nadležnost *common law* i *equity* sudova razlikovala se s obzirom na predmet spora. Tako su *common law* sudovi bili nadležni za sporove vezane za imovinu, a *equity* sudovi za osobe. *Equity* sud bio je nadležan za savjest stranke, te nije bio vezan za neko strogo pravilo. On je u tom smislu imao pravo da na osnovu činjeničnog stanja konkretne situacije spriječi određenu osobu u nesavjesnom ponašanju.⁹ Bez obzira da li se od optužene strane zahtijevalo da izvrši ugovornu obavezu ili prekine nesavjesno ponašanje, lijek koji je pružao *equity* odnosio se na tu osobu kao pojedinca. Ova pravilo izvedeno je iz same suštine prava pravičnosti, čiji je osnovni cilj ispravljanje nedostataka univerzalnih pravnih pravila.¹⁰ Pravo pravičnosti, prema ovom principu, nikad ne zanemaruje stranke kao ljudska bića, koje imaju pravo zahtijevati zaštitu svog privatnog interesa na sudu. Zadatak je *equity* da uzme u obzir konkretne okolnosti i u skladu s njima osigura savjesno postupanje stranaka.

Pravičnost neće trpjeti nepravdu bez pravnog lijeka – Equity will not suffer a wrong without a remedy¹¹

U nekim je situacijama stranka imala određeno pravo, ali ga zbog određenog tehničkog nedostatka nije mogla ostvariti na *common law* sudu. Nemogućnost *common law* sudova da pruže zaštitu u određenim situacijama je bio i osnovni razlog uspostave *equity* jurisdikcije.¹² U tom smislu *equity* je davao zaštitu u vidu pravičnih lijekova (*equitable remedies*). To su najčešće bili posebno izvršenje (*specific performance*¹³) ili

⁹ A. Hudson, *Understanding Equity and Trusts*, Third Edition, Routledge-Cavendish, London & New York 2001, 6.

¹⁰ S. Hepburn, *Principles of Equity and Trusts*, Second edition, Cavendish Publishing, Sydney-London 2001, 11-12.

¹¹ Lat. *Ubi jus ibi remedium*.

¹² A.P. Melone, A. Karnes, *The American Legal System*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc, Maryland 2008, 232.

¹³ Poseban lijek prava pravičnosti koji se izdavao u formi sudske naredbe (*order*) i njime se određenoj osobi nalagalo da izvrši ugovornu obavezu. Prema lordu Hardviku (*lord Hardwicke*), posebno izvršenje bilo je jedno od najosebnijih i najvažnijih grana nadležnosti *equity* sudova, te se opravdano smatralo najkorisnijim. S. Warren, *A Popular and Practical Introduction to Law Studies*, A. Maxwell, London 1835, 210.

određena zabrana, odnosno sudski nalog (*injunction*¹⁴). Tako je na području sudskih naloga tužilac mogao dobiti *quia timet* sudski nalog kako bi se zaštitio od prijeteće nepravde, dok prema *common law* pravilima nije imao nikakav razlog za tužbu sve dok nepravda ne bude učinjena.¹⁵ Dakle, ukoliko postoji pravo, mora postojati i sredstvo za njegovo ostvarenje, odnosno zaštitu. Ova maksima je izražena u presudi *Ashby v. White (1703) 1 Sm LC (13th Edn) 253*, gdje je utvrđeno da je osnovana tužba gospodina Ešbija (*Ashbya*) zbog toga što je bio spriječen da glasa, bez obzira što nije povrijeđen njegov imovinski interes, jer je nezamislivo imati pravo bez lijeka, tj. mogućnosti njegove zaštite.¹⁶

Pravičnost slijedi pravo – *Equity follows the law*¹⁷

Već je ranije rečeno da je osnovna svrha pravičnosti ispravljanje nedostataka i grešaka redovnog pravnog sistema. Princip da *equity* slijedi pravo u uskoj je vezi s ovom njegovom svrhom. Prema navedenom principu, *equity* uvijek mora poštovati pravo, te ne može poništiti ili preinačiti važeći princip *common lawa*. Ukoliko postoji određeni nedostatak u *common law* sistemu, *equity* može pružiti drugi oblik zaštite, ali nema mogućnost poništenja pravila. *Equity* može spriječiti ostvarenje nekog prava ukoliko smatra da je titular tog prava postupao nesavjesno, ili da bi sâm ostvarenje tog prava bilo nesavjesno.¹⁸

Kancelarov sud kroz svoju historiju nikad nije zahtijevao pravo poništavanja odluka *common law* suda. “Kada postoji direktno pravilo, bez obzira da li potiče iz *common lawa* ili zakonodavstva, te kada ono jasno i nedvosmisleno uzima u obzir sve relevantne okolnosti, *equity* sud je vezan tim pravilom jednako kao i *common law* sud, te nema pravo odstupanja od njega.”¹⁹ Samo kada je *common law* zanemario neku bitnu okolnost *equity* se može umiješati. “*Equity* djeluje kao dodatak pravu, on ne zamjenjuje niti istiskuje postojeće pravo.”²⁰ Nužnost poštivanja ove maksime je evidentna. Ostavljanje slobode *equityju* da samovoljno mijenja pravila redovnog pravnog sistema bila bi u suprotnosti samoj njegovoj

¹⁴ Sudska naredba bila je glavno pravno sredstvo *equity lawa*. Nju je izdavao sud u formi pisane naredbe upravljene prema određenoj osobi da nešto učini, ili joj se zabranjuje da nešto učini, odnosno nastavi nešto činiti.

¹⁵ *Ibid.*, 117.

¹⁶ “(...) it is a vain thing to imagine a right without a remedy...” D. J. Keenan, Smith & Keenan's English Law, 15th edition, Pearson Education Limited, Harlow 2007, 493.

¹⁷ Lat. *Equitas segnitur legem*.

¹⁸ S. Hepburn, 10-11.

¹⁹ A.E. Randall, Story on Equity, 3rd edition, Sweet and Maxwell, London 1920, 34.

²⁰ *Cardozo in Graf v. Hope Building Corporation*, 254 N. Y. 1 at 9 (1930), *Ibid.*

uloži korektiva, te bi dovela u pitanje pravnu sigurnost uopće. Jer, kao što je već početkom 17. vijeka rečeno, “*equity* nadopunjuje pravo, ono ne ide preko njega”.

Pravičnost je jednakost – *Equity is equality*²¹

U pružanju pravnog lijeka *equity* će pokušati, koliko god je to moguće, dati lijek koji je proporcionalan pretrpljenom gubitku, odnosno nepravdi. Također, ukoliko stranke imaju jednaka prava, *equity* će ih tretirati na jednak način. Porijeklo ove maksime nalazi se u pravilima o podjeli imovine, koja kažu da će je, ukoliko ne postoje drugi osnovi za podjelu imovine, oni koji imaju pravo na nju dijeliti podjednako.²²

Pravičnost uvažava namjeru radije nego formu – *Equity looks to intent rather than form*

Ovo pravilo ne znači da se pravila i formalnosti *equityja* mogu zanemariti. Ono potvrđuje osnovnu ulogu *equityja*, a to je da se pri razmatranju okolnosti i pravila koja se mogu primijeniti u određenom slučaju *equity* neće smatrati vezan formalnostima koje sprečavaju ostvarenje cilja stranaka. Ukoliko *equity* smatra da bi doslovna primjena određene forme zanemarila suštinu, onda će insistiranje na poštivanju forme smatrati nepravdičnim.²³ Primjer davanja prednosti suštini nad formom imamo u situaciji kada su stranke namjeravale osnovati *trust*²⁴, ali nisu izričito navele da se radi o *trustu*. Ukoliko *equity* smatra da postoje dokazi koji potvrđuju da je postojala namjera o nastanku *trusta*, on će zanemariti nepoštivanje forme i udovoljiti želji stranaka.²⁵

Pravičnost smatra učinjenim ono što je trebalo biti učinjeno – *Equity deems that to be done which ought to be done*

²¹ Lat. *Aequitas est quasi aequalitatis*.

²² Oxford Dictionary of law, 176.

²³ S. Hepburn, 11.

²⁴ *Trust* je poseban institut anglosaksonskog prava, nepoznat sistemima koji se zasnivaju na evropskoj kontinentalnoj pravnoj tradiciji. Može se reći da je to ujedno i najznačajniji doprinos anglosaksonskog prava, tačnije prava pravičnosti. Definiše se kao odnos ili dogovor prema kojem prenosilac (*settlor*) prenosi pokretnu ili nepokretnu imovinu jednoj ili više osoba (*trustees*), koji će je držati za korist jedne ili više drugih osoba, korisnika (*beneficiaries, cestuis que trust*), koji mogu uključivati prenosioca (*trusteeja*), a koji mogu zahtijevati ostvarenje prava iz *trusta* putem tužbe. Ovaj odnos se zasniva na povjerenju (*trust*) između prenosioca i *trusteeja*, te zbog toga savjest i poštenje igraju važnu ulogu u njegovom zasnivanju i ostvarenju. Iz tog razloga je kralj, odnosno kancelar još od samih početaka sudske zaštite *trusta* bio nadležan za sporove nastale u vezi njega.

²⁵ Alistair Hudson ovu maksimu *equityja* smatra zdravorazumskom. A. Hudson, 10.

Ova maksima jedna je od najznačajnijih posljedica formalizma *common law* i slijepog poštivanja doktrine precedenta. Naime, zbog nepoštivanja određene formalnosti *common law* stranke bi često izgubile pravo na ostvarenje sudske zaštite. *Equity* je u takvoj situaciji smatrao da su stranke već u položaju u kojem bi bile nakon izvršenja neke činidbe, odnosno ispunjenja nekog formalnog zahtjeva *common law*. Jedan od najstarijih i svakako najpoznatijih slučajeva u ovom smislu jeste *Walsh v. Lonsdale* iz 1882. g. prema kojem su stranke sklopile sporazum o zakupu koji nije ispunjavao formalne zahtjeve *common law*, te ga *common law* nije smatrao valjanim ugovorom o zakupu.²⁶ *Equity* će na osnovu prava na posebno izvršenje (*specific performance*) smatrati da je zaključen valjan ugovor o zakupu u pogledu regulisanja svih međusobnih prava i obaveza između zakupodavca i zakupoprirnca jer će se uzeti da su formalnosti o zaključenju ugovora zadovoljene.²⁷

Onaj ko priziva pravičnost mora i sam postupati pravično – *He who seeks equity must do equity*²⁸

Obaveza prava pravičnosti jeste da osigura da ona strana koja ima zahtjev pred *equity* sudom i sama postupa pravično. Ukoliko želi ostvariti pravični lijek, stranka koja ga zahtijeva mora biti spremna da i sama izvrši svoju ugovornu obavezu. Pravo pravičnosti ne zahtijeva besprijekorno ponašanje stranke u prošlosti, nego samo pravično postupanje u onom dijelu na kojem se zasniva zahtjev pred *equity* sudom.²⁹ U slučaju da jedna strana zahtijeva ispunjenje ugovorne obaveze od druge strane, a sama nije spremna izvršiti svoj dio, ona neće dobiti lijek pred *equity* sudom. Ova maksima usko je povezana sa sljedećom koja se zasniva na doktrini “čistih ruku” (*clean hands doctrine*).

Onaj ko dolazi tražiti pravičnost mora doći čistih ruku – *He who comes to equity must come with clean hands*

Ova je maksima po svom sadržaju usko povezana s prethodnom. Osnovna razlika je u tome što prethodna maksima uzima u obzir buduće djelovanje, tj. da li je osoba koja zahtijeva pravični lijek spremna izvršiti

²⁶ *The Doctrine of Walsh v. Lonsdale*, Leases and Tenancies, <http://www.jonesbahamas.com>, 3. jun 2009.

²⁷ Ova maksima je osnova pravnog fenomena poznatog kao konverzija (*conversion*), doktrine stvarnog prava po kojoj kupac snosi rizik propasti nekretnine od momenta zaključenja ugovora, bez obzira što cijena nije isplaćena i što stvar nije predana, jer se smatra učinjenim ono što je trebalo biti učinjeno.

²⁸ Lat. *Quis aequitatem petit aequitatem agere debet*.

²⁹ *Maxims of Equity*, <http://law.jrank.org/pages/8486/Maxim--He-who-seeks-equity-must-do-equity.html>, 29. maj 2009.

svoju obavezu, dok poštivanje načela “čistih ruku” podrazumijeva pošteno i savjesno postupanje u prošlosti. To znači da pravo pravičnosti neće izići u susret strani koja traži pomoć, a sama je postupala nepošteno. Cilj ove maksime jeste zaštita integriteta samog suda. Sud neće dozvoliti da strana koja je postupala nepošteno ili čak prevarno, kršeći zakon, dobije pravičnu zaštitu. Da bi se tužena strana mogla odbraniti protiv tužbe osobe koje je imala “nečiste ruke”, ona mora dokazati postojanje nepoštenja i njegov značaj za spor. Sud neće odbiti stranku koja je postupala nepošteno iz nemara ili zbog pogreške. Mora, dakle, postojati namjera nepoštenog postupanja, koje se može sastojati i u nečinjenju.³⁰

Sud će odbiti davanje pravične zaštite uvijek kada su obje strane u sporu postupale prevarno. Neće se dozvoliti da neko ostvari korist od svog prevarnog ponašanja. Prema jednom slučaju iz 1725. g. razbojnik je tužio svog partnera radi isplate određene sume novca koju su stekli razbojničkim djelovanjem. Nakon što je sud utvrdio pravu prirodu zahtjeva, odbio ga je i kaznio advokate zbog nepoštivanja suda. Ovaj slavni slučaj ostao je poznat kao slučaj *Drumskog razbojnika (The Highwayman)* i od tada sudije navode da oni ne rješavaju sporove između razbojnika.³¹

Treba napomenuti i da se nepošteno postupanje mora odnositi samo na predmet spora, tj. da postoji veza između nepoštenog postupanja i tužbenog zahtjeva. Pravičnost ne zahtijeva da su tužioci vodili besprijeekorne živote.³²

Gdje su pravični zahtjevi jednaki, prevladava *common law* – *Where the equities are equal the law prevails*

U slučaju da obje strane u sporu imaju isto pravo, te da *equity* sud ne može utvrditi čije je pravično pravo jače, on neće pružiti pravičnu zaštitu. U ovoj situaciji primijenit će se pravila *common lawa*. Ukoliko su obje strane izjavile da su kupile određenu stvar po istoj cijeni od kupca koji je postupao prevarno, onda su njihovi zahtjevi iste snage. U takvoj situaciji pravila pravičnosti neće se moći primijeniti, te nijedna od strana neće moći ostvariti pravo na kupljenu robu.³³ Cilj poštivanja ove maksime bilo je održavanje pravnog *status quo*.

³⁰ Npr., tužitelj nije spriječio svog zastupnika dok je u pregovorima iznosio netačne činjenice i naveo tuženog na zaključenje ugovora. *Maxims of Equity*, <http://law.jrank.org/pages/8487/Maxim--He-who-comes-into-equity-must-come-with-clean-hands.html>, 29. maj 2009.

³¹ *Ibid.*

³² “*Equity does not demand that its suitors shall have led blameless lives.*” *Loughran v. Loughran*, 292 U. S. 215, 229 (1934) (Brandeis, J.) prema: <http://supreme.justia.com/us/292/216/case.html>, 3. januar 2010.

³³ A. Hudson, 8.

Gdje su pravična prava jednaka, prvo u vremenu prevladava – *Where the equities are equal the first in time prevails*

Obaveza prava pravičnosti jeste da osigura pravnu sigurnost kroz ispunjavanje obaveza na vrijeme. Kada dvije strane imaju ista prava, a ne može se sa sigurnošću utvrditi koje je od njih jače, onaj koji je ranije stekao svoje pravo dobiti će zaštitu. Ukoliko su dvije osobe kupile zemlju od kupca koji je prevarno postupao, a obje su postupale u dobroj vjeri i prevarene su na isti način, sud će prihvatiti zahtjev strane koja je zemlju kupila ranije. Vremenski faktor traženja zaštite je, međutim, veoma važan. U tom smislu, sud može odbiti zahtjev strane čije je pravo nastalo ranije, ukoliko je strana, bez opravdanog razloga, predugo odgađala traženje zaštite. U takvoj situaciji može se prihvatiti zahtjev druge strane. Ovaj izuzetak usko je povezan s maksimumom da *odgađanje pobija pravičnost (delay defeats equities)*.³⁴ Navedena i prethodna maksima izgubile su svoj značaj u oblasti stvarnog prava nakon 1925. g. kad je uveden sistem registracije određenih interesa na zemlji. U oblasti ugovornog prava poznat je slučaj *Leaf v. International Galleries (1950)*, prema kojem je tužilac zahtijevao poništenje ugovora o kupoprodaji umjetničke slike nakon pet godina od zaključenja ugovora. Prodavač je (nesvjesno) tvrdio da je slika original, iako se ispostavilo da to nije slučaj. Sud je odbio pružiti pravični lijek poništenja (*rescission*) s obrazloženjem da je odgađanje traženja zaštite bilo predugo.³⁵

Equity ne pomaže dobrovoljcu – *Equity will not assist a volunteer*

Dobrovoljac je osoba koja je primila nešto, a zauzvrat nije dala ili učinila ništa suprotnoj strani (*consideration*).³⁶ Ona neće imati mogućnost da ostvari pravičnu zaštitu pred *equity* sudom. Njen zahtjev mora biti zasnovan na valjanom ugovoru, valjanom *trustu* ili nekoj zakonskoj odredbi. Samo strana koja je u ugovornom odnosu ispunila protivčinidbu ima prava koja proizlaze iz tog ugovornog odnosa prema pravilima ugovornog prava. Ukoliko je učinjeno obećanje o nekom davanju i to obećanje nije ispunjeno, strana koja je primila obećanje ne može tražiti

³⁴ Navedena maksima koja predstavlja osnovu doktrine o kažnjivim propustima zamijenjena je Zakonom o ograničenju iz 1980. g. (*Limitation Act 1980* (c. 58.)) kojim je, npr., određeno da je rok za podizanje tužbe za raskid *trusta* i povrat imovine iz *trusta* šest godina. The UK Statute Law Database <http://www.statutelaw.gov.uk/legResults.aspx?activeTextDocId=1355378>, 1. jun 2009.

Slična maksima je i *Equity pomaže agilnima, a ne onima koji zanemaruju svoje pravo – Equity aids the vigilant, not those who slumber on their rights*.

³⁵ C. Elliott, F. Quinn, *English Legal System*, Pearson Education Limited, Harlow 2008, 111.

³⁶ Specifikum engleskog obaveznog prava jeste da ne priznaje postojanje valjanog ugovora ukoliko ne postoji neka protivčinidba druge strane (*consideration*).

ispunjenje ukoliko nije učinila protivčinidbu ili osnovala *trust* na predmetu ugovora.³⁷

Pravičnost naglašava namjeru o ispunjenju obaveze – *Equity imputes an intention to fulfill an obligation*

Ukoliko je osoba obavezna izvršiti neku činidbu, a umjesto nje izvrši neku drugu koja bi se mogla smatrati izvršenjem prve obaveze, onda će se po konceptu pravičnosti smatrati da je osoba namjeravala izvršiti prvobitnu obavezu. Kao najčešći primjer za primjenu ove maksime uzima se situacija u kojoj ostavitelj za nasljednika imenuje svog vjerovnika, kojem ostavlja isti ili veći iznos od dugovanog. Smatrat će se da je ostavitelj ovim činom namjeravao isplatiti dug, tj. izvršiti prvu obavezu, tako da nasljednik, tj. vjerovnik ne bi mogao tražiti i isplatu duga i nasljedstvo. Primjena ove maksime mogla bi se dovesti u pitanje dokazivanjem da je ostavitelj sačinio oporuku prije nego što je nastao dug.³⁸

Zaključak

Maksime engleskog prava pravičnosti se u današnjim pravnim sistemima koji se zasnivaju na anglosaksonskoj pravnoj tradiciji poštuju kao ideje vodilje i principi koji imaju veliki značaj pri odlučivanju od strane *equity* sudova.³⁹ Ovi su principi usko povezani s lijekovima prava pravičnosti od kojih su najznačajniji naprijed spomenuti posebno izvršenje (*specific performance*) i sudska zabrana, odnosno naredba (*injunction*). S druge strane, postoje i mišljenja prema kojima se današnji značaj maksima ne smije prenaglašavati.⁴⁰ Njihov historijski značaj je mnogo veći, s obzirom da je njihovo uobličavanje počelo u vrijeme lorda kancelara Nottinghama (1673-82), odnosno periodu kada se *equity* transformisao iz sistema zasnovanog isključivo na savjesti u formalniji i više predividiv sistem prava i sudstva. Savremeni prigovori zasnivaju se i na činjenici da je nekada za istu situaciju moguće donijeti različite odluke, s obzirom da je maksima upućuje na jedno, a druga na drugo rješenje.⁴¹

Pored toga, postoji i takozvani problem „dekadencije pravičnosti“. S

³⁷ A. Hudson, 10.

³⁸ *Ibid.*, 12.

³⁹ A. Hudson opisuje ih kao davne preporuke koje pokazuju put dobrog ponašanja i ukazuju na vrijednosti koje pravni sistem treba poštivati, te da se ne smiju zanemariti samo zbog toga što izgledaju daleko i staro, jer to ne znači da njihov značaj slabi. *Ibid.*, 7.

⁴⁰ J. Duddington, *Essentials on equity and trusts law*, Paerson Education Limited, Harlow 2006, 325.

⁴¹ U slučaju *Tinsley v. Milligan* (1994) 1 AC 340 Dom lordova i Žalbeni sud su donijeli potpuno različite odluke. *Ibid.*

obzirom da se pravo pravičnosti realizuje kroz unaprijed utvrđeni sistem maksima ili doktrina, ono preuzima onu uopštenost koju ima i pozitivno pravo. Problemi koji proizlaze iz ponekad stroge i doslovne primjene tih maksima mogu voditi nepravdi u pojedinačnim slučajevima, što je u suptrotnosti sa samom svrhom i ciljem prava pravičnosti.⁴²

I pored navedenih kritika, vrijednost proučavanja maksima leži u činjenici da nas one podsjećaju da je englesko pravo pravičnosti, bez obzira na kompleksan sistem u koji se vremenom razvilo, ipak zasnovano na principima savjesti, poštenja i pravde.

Literatura:

1. W. Blackstone, Commentaries of the laws of England, vol.1-4, 16th Edition, London 1825.
2. Concise Routledge Encyclopedia of Philosophy, Routledge, London 2000.
3. J. Duddington, Essentials on equity and trusts law, Paerson Education Limited, Essex 2006.
4. C. Elliott, F. Quinn, English Legal System, Pearson Education Limited, Harlow 2008.
5. D. J. Keenan, Smith & Keenan's English Law, 15th edition, Pearson Education Limited, Harlow 2007.
6. T. Miroslavljević, „Pravo pravičnosti“, *Pravnik*, 35, 1-2 (71-72), 2001.
7. S. Hepburn, Principles of Equity and Trusts, Second edition, Cavendish Publishing, Sydney-London 2001.
8. A. Hudson, Understanding Equity and Trusts, Third Edition, Routledge-Cavendish, London & New York 2001.
9. F.W. Maitland, The Origins of Equity, Cambridge University Press 1908.
10. Oxford Dictionary of law, Oxford University Press, Oxford 2002.
11. A.E. Randall, Story on Equity, 3rd edition, Sweet and Maxwell, London 1920.
12. R. Tanović, Oslove precedentnog prava: *Common law*, Informator (autorska naklada), Zagreb 1998.
13. S. Warren, A Popular and Practical Introduction to Law Studies, A. Maxwell, London 1835.

Presude:

1. *Ashby v. White* (1703) 1 Sm LC (13th Edn) 253
2. *Cardozo in Graf v. Hope Building Corporation*, (1930) 254 N. Y. 1 at 9
3. *Leaf v. International Galleries*, (1950) 2 KB 86
4. *Loughran v. Loughran*, 292 U. S. 215, 229 (1934) (Brandeis, J.)
5. *Tinsley v. Milligan* (1994) 1 AC 340
6. *Walsh v. Lonsdale* (1882) L.R. 21 Ch. D. 9
7. *The Highwayman case, Everett v. Williams* (1725) **9 LQ Rev 197**

---

⁴² J. Tasioulas, Justice, Equity and Law u Concise Routledge encyclopedia of philosophy, Routledge, London 2000, 429.

Izvori s interneta:

1. The Doctrine of Walsh v. Lonsdale, Leases and Tenancies, <http://www.jonesbahamas.com>
2. *Maxims of Equity*
3. <http://law.jrank.org/pages>
4. <http://supreme.justia.com/us/292/216/case.html>
5. The UK Statute Law Database <http://www.statutelaw.gov.uk/legResults.aspx?activeTextDocId=1355378>

THE EQUITABLE MAXIMS

Summary: English legal system is traditionally divided into three subsystems: the common law of England, statute law and equity law – originally created by The Lord Chancellor and his Court of Chancery. An important part of English equity law are equitable maxims, a set of legal principles or certain generalisations which are used as guidelines and rules to be respected in order to fulfil the spirit of equity. The paper gives an overview and analysis of most important equitable maxims, and indicates their significance for both legal history and English positive law. Even though their contemporary significance and applicability is sometimes disputed, their role in the creation and development of equity law remains undisputed.

Key words: common law, equity law, equitable maxims, The Court of Chancery